Roll No. ____________

Total No. of Questions : 5]

144/A

[Total No. of Printed Pages : 15

SS

2326

ਸਲਾਨਾ ਪਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

FUNDAMENTALS OF E-BUSINESS

(Commerce Group)

(Punjabi, Hindi and English Versions)

Time Allowed : 3 Hours **Maximum Marks : 80**

(Punjabi Version)

ਨੋਟ : (i) *ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ ਵਾਲੇ ਖ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ* **144** *ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਜ ਕਰੋ।*

(ii) *ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਗਿਣ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਟਾਈਟਲ ਸਹਿਤ 28 ਪੰਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਹਨ।*

(iii) *ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਵਿਚ ਖ਼ਾਲੀ ਪੰਨਾ/ਪੰਨੇ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ/ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।*

(iv) *ਭਾਗ (ੳ) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1 ਦੇ 20 ਉਪਭਾਗ 1 ਅੰਕ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 5 ਸਹੀ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ, 5 ਖ਼ਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ ਅਤੇ 5 ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਅਤੇ 5 ਬਹੁ-ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ । ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ।*

(v) *ਭਾਗ (ਅ) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2 ਦੇ 10 ਉਪਭਾਗ ਵਿੱਚ 2 ਅੰਕ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ । ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ।*

(vi) *ਭਾਗ (ੲ) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3 ਦੇ 4 ਉਪਭਾਗ ਵਿੱਚ 4 ਅੰਕ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ।*

(vii) *ਭਾਗ (ਸ) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 4 ਦੇ 2 ਉਪਭਾਗ ਵਿੱਚ 6 ਅੰਕ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ । ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ।*

(viii) *ਭਾਗ (ਹ) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 5 ਦੇ 2 ਉਪਭਾਗ ਵਿੱਚ 6 ਅੰਕ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ । ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ।*

(ix) *ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਭਰਮ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ।*

ਭਾਗ – ੳ

1. **ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਕ ਹੈ ।** 1x20=20

ਸਹੀ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ ਲਿਖੋ :

(i) ਈ-ਸੀਆਰਐੱਮ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਕਸਟਮਰ ਰੀਟੈਂਸ਼ਨ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ । 1

(ii) ਈ-ਪ੍ਰਤੀਭੂਤੀਆਂ ਵਪਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । 1

(iii) ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਗੁਪਤਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ । 1

(iv) ਈ-ਗਵਰਨੈਂਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਥੰਮ੍ਹ ਹਨ । 1

(v) ਬਿਟਕੁਆਇਨ ਡਿਜੀਟਲ ਮੁਦਰਾ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ । 1

ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

(vi) _______ ਇੱਕ ਉਪਕਰਨ ਜਾਂ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਹੈ ਜੋ ਭੁਗਤਾਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸਟੋਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਭੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। (ਡਿਜੀਟਲ ਵਾਲਿਟ/ਕੈਲਕੁਲੇਟਰ) 1

(vii) ਈ-ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਦੀ ਪਹੁੰਚ _______ ਹੈ। (ਸੀਮਤ/ਗਲੋਬਲ) 1

(viii) ਪ੍ਰਤੀਭੂਤੀਆਂ ਦੇ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਵਪਾਰ ਵਿੱਚ, ਨਿਵੇਸ਼ਕ ਵਪਾਰ ਲਈ _______ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਸਲਾਹਕਾਰ/ਦਲਾਲ) 1

(ix) ਇੰਟਰਨੈੱਟ _______ ਸੰਚਾਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। (ਤੇਜ਼/ਹੌਲੀ) 1

(x) ਈ-ਗਵਰਨੈਂਸ ਸੇਵਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ, ਕਿਤੇ ਵੀ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ _______ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। (ਪਹੁੰਚਯੋਗ/ਪ੍ਰਤੀਬੰਧਿਤ) 1

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :

(xi) EFT ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰੋ। 1

(xii) ਈ-ਡੈਸਟੀਨੇਸ਼ਨਜ਼ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਦੋ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਿਓ। 1

(xiii) ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਲਿਖੋ। 1

(xiv) ਗ੍ਰੀਨ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ। 1

(xv) ਈ-ਬਿਜ਼ਨਸ ਦਾ B2C ਮਾਡਲ ਕੀ ਹੈ ? 1

ਬਹੁ-ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ :

(xvi) ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਈ-ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ ? 1

(ੳ) ਸਿਰਫ਼ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ   (ਅ) ਗਲੋਬਲ ਪਹੁੰਚ

(ੲ) ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ   (ਸ) ਸਿਰਫ਼ ਸਥਾਨਕ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ

(xvii) ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਈ-ਬੈਂਕਿੰਗ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਹਨ ? 1

(ੳ) ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਬੈਂਕਿੰਗ   (ਅ) ਮੋਬਾਈਲ ਬੈਂਕਿੰਗ

(ੲ) SMS ਬੈਂਕਿੰਗ   (ਸ) ਇਹ ਸਾਰੇ

(xviii) ਈ-ਟੂਰਿਜ਼ਮ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ : 1

(ੳ) ਈ-ਕਾਰੋਬਾਰ   (ਅ) ਈ-ਯਾਤਰਾ

(ੲ) ਈ-ਸੇਵਾ   (ਸ) ਈ-ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ

(xix) ਮਲਟੀਮੀਡੀਆ ਵਿੱਚ _______ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। 1

(ੳ) ਆਡੀਓ   (ਅ) ਵੀਡੀਓ

(ੲ) ਆਡੀਓ ਅਤੇ ਵੀਡੀਓ   (ਸ) ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

(xx) ਕੁਆਂਟਮ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਹੈ : 1

(ੳ) ਡਿਜੀਟਲ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ   (ਅ) ਟਿਕਾਊ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ

(ੲ) ਗ੍ਰੀਨ ਸੂਚਨਾ ਤਕਨੀਕ   (ਸ) ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

ਭਾਗ – ਅ

2. ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ । 2x10=20

(i) ਸਾਈਬਰ ਅਪਰਾਧ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਦੋ ਆਮ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ । 2

(ii) ਈ-ਬਿਜ਼ਨਸ ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਭਵਿੱਖੀ ਰੁਝਾਨਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ । 2

(iii) ਡਿਜੀਟਲ ਮੁਦਰਾ ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਲਾਭ ਦੱਸੋ । 2

(iv) ਈ-ਬੈਂਕਿੰਗ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ । 2

(v) ਈ-ਰਿਟੇਲਿੰਗ ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਲਾਭ ਦੱਸੋ । 2

(vi) ਈ-ਟੂਰ ਆਪਰੇਟਰ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਉਦਯੋਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ? 2

(vii) ਈ-ਪ੍ਰਤੀਭੂਤੀਆਂ ਵਪਾਰ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ ? 2

(viii) ਮਲਟੀਮੀਡੀਆ ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਵਪਾਰਕ ਉਪਯੋਗ ਲਿਖੋ । 2

(ix) ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਕੀ ਹੈ ? 2

(x) ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ AI ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਲਾਭ ਲਿਖੋ । 2

ਭਾਗ – ੲ

3. ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 4 ਅੰਕ ਹਨ । 4x4=16

(i) ਡਿਜੀਟਲ ਭੁਗਤਾਨ ਦੇ ਕੋਈ ਚਾਰ ਨੁਕਸਾਨਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ । 4

ਜਾਂ

ਚਾਰ ਨੁਕਤਿਆਂ 'ਤੇ ਈ-ਬੈਂਕਿੰਗ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਬੈਂਕਿੰਗ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਕਰੋ ।

(ii) ਈ-ਟੂਰਿਜ਼ਮ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ । 4

ਜਾਂ

ਈ-ਪ੍ਰਤੀਭੂਤੀਆਂ ਵਪਾਰ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ 'ਤੇ ਕੋਈ ਚਾਰ ਨੁਕਤਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ ।

(iii) ਈ-ਮੇਲ ਦੇ ਕੋਈ ਚਾਰ ਲਾਭ ਲਿਖੋ । 4

ਜਾਂ

''ਸੂਚਨਾ ਤਕਨੀਕ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਪਯੋਗੀ ਹੈ ।'' ਚਰਚਾ ਕਰੋ ।

(iv) ਡਿਜੀਲਾਕਰ ਦੇ ਕੋਈ ਚਾਰ ਲਾਭ ਲਿਖੋ । 4

ਜਾਂ

ਕੋਈ ਚਾਰ ਨੁਕਤਿਆਂ 'ਤੇ ਈ-ਕਾਰੋਬਾਰ ਅਤੇ ਈ-ਵਪਾਰ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ ।

ਭਾਗ - ਸ

6x2=12

4. ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 6 ਅੰਕ ਹਨ ।

(i) ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕੇਸ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :

ਆਰਟੀਫਿਸ਼ੀਅਲ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ (AI), ਕੁਆਂਟਮ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਅਤੇ ਕਲਾਊਡ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਉਮੀਦਜਨਕ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਕੰਪਿਊਟਰ ਤੇਜ਼, ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਬਣ ਜਾਣਗੇ । ਉਹ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ, ਕੰਪਿਊਟਰ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਕੁਸ਼ਲ ਬਣਾਉਣਗੇ । ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਗੁਪਤਤਾ ਮੁੱਖ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ।

(1) ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਿਸ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਕੁਸ਼ਲ ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ **ਨਹੀਂ** ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ? 1

(ੳ) ਸਿੱਖਿਆ (ਅ) ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ

(ੲ) ਕਾਰੋਬਾਰ (ਸ) ਖੇਡਾਂ

(2) ਕਿਹੜੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ ? 1

(ੳ) ਕਲਾਊਡ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ (ਅ) ਆਰਟੀਫੀਸ਼ੀਅਲ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ

(ੲ) ਮੈਨੂਅਲ ਇਨਪੁਟ (ਸ) ਮਕੈਨੀਕਲ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ

(3) ਕੰਪਿਊਟਰ ਨਾਲ ਕਿਹੜੇ ਦੋ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ? 1

(ੳ) ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ (ਅ) ਖਿਡੌਣੇ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ

(ੲ) ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਹੱਥੀਂ ਕੰਮ (ਸ) ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

(4) ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਕੀ ਹੈ ? 1

(ੳ) ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਗੁਪਤਤਾ (ਅ) ਮਨੋਰੰਜਨ

(ੲ) ਸਟੀਕ (Accuracy) (ਸ) ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ

(5) ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ ਦੀ ਭਵਿੱਖੀ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਹੈ ? 1

(ੳ) ਕੁਆਂਟਮ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ (ਅ) ਅਬੈਕਸ

(ੲ) ਟਾਈਪਰਾਈਟਰ (ਸ) ਮਕੈਨੀਕਲ ਕੈਲਕੂਲੇਟਰ

(6) ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਕੰਪਿਊਟਰ ਹੋਣਗੇ : 1

(ੳ) ਤੇਜ਼ (ਅ) ਛੋਟੇ

(ੲ) ਦੋਵੇਂ (ੳ) ਅਤੇ (ਅ) (ਸ) ਘੱਟ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ

(ii) ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :

ਇੱਕ ਫੈਸ਼ਨ ਬ੍ਰਾਂਡ, Ajio ਨੇ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦੇ ਸੀਜ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਈ-ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਇਸਨੇ ਗਾਹਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ, ਈਮੇਲ ਪ੍ਰੋਮੋਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ। ਮੁਹਿੰਮ ਨੇ ਈ-ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਦੇ 5 Ps - ਉਤਪਾਦ, ਕੀਮਤ, ਸਥਾਨ, ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ। ਗਾਹਕ ਆਨਲਾਈਨ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਛੋਟਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਹੋਮ ਡਿਲੀਵਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਈ-ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਨੇ Ajio ਨੂੰ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਘੱਟ ਲਾਗਤ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ।

(1) ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ Ajio ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ? **1**

(ੳ) ਲੌਜਿਸਟਿਕਸ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣਾ

(ਅ) ਵਧੇਰੇ ਗਾਹਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ

(ੲ) ਇਨਵੇਂਟਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨਾ

(ਸ) ਸ਼ਿਪਿੰਗ ਦੀ ਗਤੀ ਵਧਾਉਣਾ

(2) ਈ-ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਤੱਤ ਛੋਟਾਂ ਅਤੇ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ? **1**

(ੳ) ਕੀਮਤ (ਅ) ਪ੍ਰਚਾਰ

(ੲ) ਸਥਾਨ (ਸ) ਉਤਪਾਦ

(3) ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਈ-ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? **1**

(ੳ) ਸਿਰਫ਼ ਰੇਡੀਓ (ਅ) ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਮੇਲੇ

(ੲ) ਦੀਵਾਰ ਪੋਸਟਰ (ਸ) ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ

(4) ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੇ ਗਾਹਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਖ਼ਰੀਦਦਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਦਿੱਤੀ ? **1**

(ੳ) ਨਿੱਜੀਕਰਨ (ਅ) ਹੋਮ ਡਿਲੀਵਰੀ

(ੲ) ਕੀਮਤ ਵਿੱਚ ਕਟੌਤੀ (ਸ) ਭੌਤਿਕ ਸਟੋਰ

(5) ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਈ-ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਦੇ 5 Ps ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ **ਨਹੀਂ** ਹੈ ? **1**

(ੳ) ਉਤਪਾਦ (ਅ) ਕੀਮਤ

(ੲ) ਨਿੱਜੀਕਰਨ (ਸ) ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ

(6) ਕੇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਹੜਾ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਧੇਰੇ ਲਾਗਤ-ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੈ ? **1**

(ੳ) ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ (ਅ) ਈ-ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ

(ੲ) ਡੋਰ-ਟੂ-ਡੋਰ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ (ਸ) ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

ਭਾਗ–ਹ

5. ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 6 ਅੰਕ ਹਨ । 6x2=12

(i) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਈ–ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੋਈ ਛੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ । 6

ਜਾਂ

ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਛੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਲਿਖੋ ?

(ii) ਈ–ਪ੍ਰਤੀਭੂਤੀਆਂ ਵਪਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਛੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ । 6

ਜਾਂ

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਈ–ਬੈਂਕਿੰਗ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਖੇਤਰ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ ।

(Hindi Version)

नोट :

(i) अपनी उत्तर-पुस्तिका के मुख पृष्ठ पर विषय-कोड/ पेपर-कोड वाले खाने में विषय-कोड/ पेपर-कोड 144 अवश्य लिखें।

(ii) उत्तर-पुस्तिका लेते ही इसके पृष्ठ गिनकर देख लें कि इसमें मुख पृष्ठ सहित 28 पृष्ठ हैं एवं सही क्रम में हैं।

(iii) उत्तर-पुस्तिका में खाली छोड़े गए पृष्ठ/ पृष्ठों के पश्चात् हल किए गए प्रश्न/ प्रश्नों का मूल्यांकन नहीं किया जाएगा।

*(iv) **भाग-क** में प्रश्न संख्या 1 के कुल 20 उप-भाग में 1 अंक के प्रश्न हैं, जिनमें से 5 सही या गलत, 5 रिक्त स्थान भरें, 5 प्रश्नों के उत्तर एवं 5 बहु-वैकल्पिक प्रकार के प्रश्न हैं। **सभी** प्रश्न **अनिवार्य हैं।***

*(v) **भाग-ख** में प्रश्न संख्या 2 के कुल 10 उप-भाग में 2 अंक के प्रश्न हैं। **सभी** प्रश्न **अनिवार्य हैं।***

*(vi) **भाग-ग** में प्रश्न संख्या 3 के कुल 4 उप-भाग में 4 अंक के प्रश्न हैं। **सभी** प्रश्न **अनिवार्य हैं।***

*(vii) **भाग-घ** में प्रश्न संख्या 4 के कुल 2 उप-भाग में 6 अंक के प्रश्न हैं। **सभी** प्रश्न **अनिवार्य हैं।***

*(viii) **भाग-ङ** में प्रश्न संख्या 5 के कुल 2 उप-भाग में 6 अंक के प्रश्न हैं। **सभी** प्रश्न **अनिवार्य हैं।***

(ix) पंजाबी एवं हिन्दी भाषा में अंग्रेजी भाषा के ही यथार्थ अनुवादित प्रश्न दिए गए हैं। अत: किसी भी भ्रम की स्थिति में अंग्रेजी भाषा के प्रश्न को ही सही माना जाएगा।

भाग - क

1. **सभी** भाग **अनिवार्य** हैं। प्रत्येक प्रश्न **एक** अंक का है : 1x20=20

सही या गलत लिखें :

(i) ई-सीआरएम का अर्थ है इलेक्ट्रॉनिक कस्टमर रिटेंशन मैनेजमेंट। 1

(ii) ई-प्रतिभूतियाँ व्यापार में कोई पारदर्शिता नहीं है। 1

(iii) सुरक्षा और गोपनीयता संबंधी चिंताओं के संदर्भ में इंटरनेट की कोई महत्वपूर्ण सीमाएँ नहीं हैं। 1

(iv) ई-गवर्नेंस के तीन स्तंभ हैं। 1

(v) बिटकॉइन डिजिटल मुद्रा का एक उदाहरण है। 1

रिक्त स्थान भरें :

(vi) __________ एक उपकरण या एप्लिकेशन है जो भुगतान जानकारी संग्रहित करती है और उपयोगकर्ताओं को इलेक्ट्रॉनिक रूप से लेनदेन करने की अनुमति देती है। (डिजिटल वॉलेट/कैलकुलेटर) 1

(vii) ई-मार्केटिंग की पहुँच __________ है। (सीमित/वैश्विक) 1

(viii) प्रतिभूतियों के पारंपरिक व्यापार में, निवेशक व्यापार के लिए __________ पर निर्भर करता है। (सलाहकार/दलाल) 1

(ix) इंटरनेट __________ संचार की अनुमति देता है। (तेज़/धीमा) 1

(x) ई-गवर्नेंस सेवा किसी भी समय, कहीं से भी, किसी भी व्यक्ति के लिए __________ होनी चाहिए। (सुलभ/प्रतिबंधित) 1

निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर दें :

(xi) EFT शब्द का विस्तार कीजिए। 1

(xii) ई-डेस्टिनेशन के कोई दो उदाहरण दीजिए। 1

(xiii) कंप्यूटर की एक सीमा लिखिए। 1

(xiv) ग्रीन कंप्यूटिंग को परिभाषित कीजिए। 1

(xv) ई-बिजनेस का B2C मॉडल क्या है? 1

बहु-वैकल्पिक प्रश्न :

(xvi) निम्नलिखित में से कौन-सी ई-बिजनेस की विशेषता है? 1

(क) केवल दिन के समय काम करता है (ख) वैश्विक पहुँच

(ग) इंटरनेट की आवश्यकता नहीं (घ) केवल स्थानीय बाजारों में काम करता है

(xvii) निम्नलिखित में से कौन-सी ई-बैंकिंग की सेवाएँ हैं? 1

(क) इंटरनेट बैंकिंग (ख) मोबाइल बैंकिंग

(ग) SMS बैंकिंग (घ) यह सभी

(xviii) ई-पर्यटन को निम्न नामों से भी जाना जाता है : 1

(क) ई-व्यवसाय (ख) ई-यात्रा

(ग) ई-सेवा (घ) ई-मार्केटिंग

(xix) मल्टीमीडिया में __________ शामिल होता है। 1

(क) ऑडियो (ख) वीडियो

(ग) ऑडियो और वीडियो (घ) इनमें से कोई नहीं

(xx) क्वांटम कंप्यूटिंग है : 1

(क) डिजिटल कंप्यूटिंग (ख) टिकाऊ कंप्यूटिंग

(ग) ग्रीन सूचना प्रौद्योगिकी (घ) इनमें से कोई नहीं

भाग - ख

2x10=20

2. **सभी** भाग **अनिवार्य** हैं। प्रत्येक प्रश्न 2 अंकों का है :

(i) साइबर अपराध के किन्हीं दो सामान्य प्रकारों की व्याख्या कीजिए। 2

(ii) ई–व्यवसाय के किन्हीं दो भविष्य के रुझानों पर चर्चा कीजिए। 2

(iii) डिजिटल मुद्रा के कोई दो लाभ बताइए। 2

(iv) ई–बैंकिंग सेवाओं के किन्हीं दो प्रकारों पर चर्चा कीजिए। 2

(v) ई–रिटेलिंग के कोई दो लाभ बताइए। 2

(vi) ई–टूर ऑपरेटर पर्यटन उद्योग में अपने उत्पादों का प्रचार कैसे करते हैं? 2

(vii) ई–प्रतिभूतियाँ व्यापार का क्या अर्थ है? 2

(viii) मल्टीमीडिया के कोई दो व्यावसायिक उपयोग लिखिए। 2

(ix) इंटरनेट क्या है? 2

(x) व्यवसाय में AI के कोई दो लाभ लिखिए। 2

भाग - ग

4x4=16

3. **सभी** भाग **अनिवार्य** हैं। प्रत्येक प्रश्न 4 अंकों का है :

(i) डिजिटल भुगतान के किन्हीं चार नुकसानों पर चर्चा कीजिए। 4

अथवा

किन्हीं चार बिंदुओं पर ई–बैंकिंग और पारंपरिक बैंकिंग में अंतर बताइए।

(ii) ई–पर्यटन की किन्हीं चार विशेषताओं की व्याख्या कीजिए। 4

अथवा

ई–प्रतिभूतियाँ व्यापार के महत्व पर किन्हीं चार बिंदुओं पर चर्चा करें।

(iii) ईमेल के कोई चार लाभ लिखिए। 4

अथवा

''सूचना प्रौद्योगिकी दैनिक जीवन के हर क्षेत्र में उपयोगी है।'' चर्चा कीजिए।

(iv) डिजिलॉकर के कोई चार लाभ लिखिए। 4

अथवा

किन्हीं चार बिंदुओं पर ई–कारोबार और ई–व्यापार की तुलना कीजिए।

4. **सभी** भाग **अनिवार्य** हैं। प्रत्येक प्रश्न 6 अंकों का है : 6x2=12

(i) नीचे दिए गए केस को पढ़ें और निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर दें :

कृत्रिम बुद्धिमत्ता (AI), क्वांटम कंप्यूटिंग और क्लाउड कंप्यूटिंग के विकास के साथ कंप्यूटर का भविष्य आशाजनक प्रतीत होता है। कंप्यूटर तेज़, छोटे और अधिक शक्तिशाली बनेंगे। वे मानव भाषा को बेहतर ढंग से समझने और परिणामों की भविष्यवाणी करने में भी सक्षम हो सकते हैं। आने वाले वर्षों में, कंप्यूटर शिक्षा, स्वास्थ्य सेवा और व्यवसाय को और अधिक कुशल बना देंगे। हालाँकि, सुरक्षा और गोपनीयता प्रमुख चुनौतियाँ बनी रहेंगी।

(1) भविष्य के कंप्यूटरों के कारण किस क्षेत्र के अधिक कुशल होने का उल्लेख **नहीं** किया गया है? 1

(क) शिक्षा (ख) स्वास्थ्य सेवा

(ग) व्यवसाय (घ) खेल

(2) कौन सी विशेषता भविष्य के कंप्यूटरों को मानव भाषा को बेहतर ढंग से समझने में मदद करेगी? 1

(क) क्लाउड कंप्यूटिंग (ख) कृत्रिम बुद्धिमत्ता

(ग) मैनुअल इनपुट (घ) मैकेनिकल प्रोसेसिंग

(3) कंप्यूटर से किन दो क्षेत्रों में सुधार होगा? 1

(क) शिक्षा और स्वास्थ्य सेवा (ख) खिलौने और खेल

(ग) कृषि और शारीरिक श्रम (घ) इनमें से कोई नहीं

(4) कंप्यूटर की एक प्रमुख चुनौती क्या है? 1

(क) सुरक्षा और गोपनीयता (ख) मनोरंजन

(ग) शुद्धता (घ) बिजली आपूर्ति

(5) इनमें से कौन सी कंप्यूटर की भविष्य की तकनीक है? 1

(क) क्वांटम कंप्यूटिंग (ख) अबेकस

(ग) टाइपराइटर (घ) मैकेनिकल कैलकुलेटर

(6) भविष्य में कंप्यूटर होंगे : 1

(क) तेज़ (ख) छोटे

(ग) (क) और (ख) दोनों (घ) कम शक्तिशाली

(ii) नीचे दिए गए केस को पढ़ें और निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर दें :

एक फैशन ब्रांड, Ajio ने त्योहारों के मौसम में एक ई-मार्केटिंग अभियान शुरू किया। इसने ग्राहकों तक पहुँचने के लिए सोशल मीडिया विज्ञापनों, ईमेल प्रचारों और प्रभावशाली मार्केटिंग का उपयोग किया। इस अभियान में ई-मार्केटिंग के 5 Ps - उत्पाद, मूल्य, स्थान, प्रचार और निजीकरण पर प्रकाश डाला गया। ग्राहक ऑनलाइन उत्पादों की खोज कर सकते थे, त्योहारों पर छूट का लाभ उठा सकते थे और घर पर डिलीवरी प्राप्त कर सकते थे। ई-मार्केटिंग ने Ajio को पारंपरिक मार्केटिंग की तुलना में कम लागत पर अधिक से अधिक लोगों तक पहुँचने में मदद की।

(1) निम्नलिखित में से कौन सा Ajio के अभियान में प्रभावशाली मार्केटिंग की भूमिका का सबसे अच्छा वर्णन करता है? 1

(क) लॉजिस्टिक में सुधार करना

(ख) अधिक ग्राहकों तक पहुँचना और उन्हें जोड़ना

(ग) इन्वेंट्री प्रबंधन करना

(घ) शिपिंग गति बढ़ाना

(2) ई-मार्केटिंग का कौन सा तत्व छूट और त्योहारी पेशकश प्रदान करने से संबंधित है? 1

(क) मूल्य (ख) प्रचार

(ग) स्थान (घ) उत्पाद

(3) निम्नलिखित में से कौन सा प्लेटफॉर्म आमतौर पर ई-मार्केटिंग के लिए उपयोग किया जाता है? 1

(क) केवल रेडियो (ख) ग्रामीण मेले

(ग) दीवार पोस्टर (घ) सोशल मीडिया

(4) निम्नलिखित में से किस विशेषता ने ग्राहकों को अभियान के दौरान अपने घर से खरीदारी करने की सुविधा दी? 1

(क) निजीकरण (ख) घर पर डिलीवरी

(ग) मूल्य में कटौती (घ) भौतिक स्टोर

(5) निम्नलिखित में से कौन सा ई-मार्केटिंग के 5 Ps में से एक **नहीं** है? 1

(क) उत्पाद (ख) मूल्य

(ग) निजीकरण (घ) प्रदूषण

(6) केस के अनुसार कौन सा मार्केटिंग दृष्टिकोण अधिक लागत प्रभावी है? 1

(क) पारंपरिक मार्केटिंग (ख) ई-मार्केटिंग

(ग) घर-घर जा कर मार्केटिंग (घ) इनमें से कोई नहीं

भाग - ङ

5. सभी भाग अनिवार्य हैं। प्रत्येक प्रश्न 6 अंकों का है : 6x2=12

(i) भारत में ई-व्यवसाय में शामिल किन्हीं छह कानूनी मुद्दों पर चर्चा कीजिए। 6

अथवा

इंटरनेट की कोई छह सीमाएँ लिखिए।

(ii) ई-प्रतिभूतियाँ व्यापार में किन्हीं छह सुरक्षा मुद्दों पर चर्चा कीजिए। 6

अथवा

भारत में ई-बैंकिंग की स्थिति और क्षेत्र के बारे में विस्तार से लिखिए।

(English Version)

Note :

(i) *You must write the subject-code/paper-code **144** in the box provided on the title page of your answer-book.*

(ii) *Make sure that the answer-book contains 28 pages (including title page) and are properly serialled as soon as you receive it.*

(iii) *Question/s attempted after leaving blank page/s in the answer-book would not be evaluated.*

(iv) ***Part-A** has question number **1** with total **20** sub-parts of **1** mark each, out of which 5 are of True or False, 5 are of Fill in the Blanks type, 5 are of Answer the following and 5 are of Multiple Choice type. All questions are **compulsory.***

(v) ***Part-B** has question number **2** with total **10** sub-parts of **2** mark each. **All** questions are **compulsory.***

(vi) ***Part-C** has question number **3** with total **4** sub-parts of **4** mark each. **All** questions are **compulsory.***

(vii) ***Part-D** has question number **4** with total **2** sub-parts of **6** mark each. **All** questions are **compulsory.***

(viii) ***Part-E** has question number **5** with total **2** sub-parts of **6** mark each. **All** questions are **compulsory.***

(ix) *Punjabi and Hindi Versions of questions are true translation of English Version. So in the case of any confusion consider English Version to be Correct.*

Part - A

1. All parts are **compulsory**. Each question carry **one** mark. **1x20=20**

Write True or False :

(i) E-CRM stands for Electronic Customer Retention Management. 1

(ii) There is no transparency in e-trading securities. 1

(iii) The Internet has no significant limitations in terms of security and privacy concerns. 1

(iv) E-governance has three pillars. 1

(v) Bitcoin is an example of a digital currency. 1

Fill in the blanks :

(vi) A ________ is a device or application that stores payment information and allows users to make transactions electronically. (Digital Wallet/Calculator) 1

(vii) E-marketing has ________ reach. (limited/global) 1

(viii) In traditional trading of securities, the investor depends upon the ________ for trading. (advisor/broker) 1

(ix) The Internet allows ________ communication. (quick/slow) 1

(x) E-governance service should be ________ to anybody from anywhere at any time. (accessible/restricted) 1

Answer the following questions :

(xi) Expand the term EFT. 1

(xii) Give any two examples of E-Destinations. 1

(xiii) Write one limitation of computer. 1

(xiv) Define Green computing. 1

(xv) What is B2C model of E-Business ? 1

Multiple Choice Questions :

(xvi) Which of the following is a feature of E-Business ? 1
(A) Operates only during daytime (B) Global reach
(C) Needs no internet (D) Works only in local markets

(xvii) Which of the following are the services of E-Banking ? 1
(A) Internet banking (B) Mobile banking
(C) SMS banking (D) All of these

(xviii) E-tourism is also known as : 1
(A) E-business (B) E-travel
(C) E-service (D) E-marketing

(xix) Multimedia comprises of ________. 1
(A) Audio (B) Video
(C) Audio and Video (D) None of these

(xx) Quantum computing is : 1
(A) Digital computing
(B) Sustainable computing
(C) Green Information Technology
(D) None of these

Part - B

2. **All** parts are **compulsory**. Each question carries 2 marks. 2x10=20

(i) Explain any two common types of cybercrime. 2

(ii) Discuss any two future trends of E-Business. 2

(iii) Give any two advantages of Digital Currency. 2

(iv) Discuss any two types of E-banking services. 2

(v) Give any two advantages of E-Retailing. 2

(vi) How do E-tour operators promote their products in tourism industry ? 2

(vii) What is the meaning of e-trading securities ? 2

(viii) Write any two commercial uses of multimedia. 2

(ix) What is the Internet ? 2

(x) Write any two advantages of AI in business. 2

Part - C

3. **All** parts are **compulsory**. Each question carries 4 marks. 4x4=16

(i) Discuss any four disadvantages of digital payment. 4

OR

Distinguish between E-banking and traditional banking on four points.

(ii) Explain any four features of E-Tourism. 4

OR

Discuss importance of E-Trading Securities on any four points.

(iii) Write any four advantages of email. 4

OR

"Information Technology is fruitful in every field of daily life." Discuss.

(iv) Write any four advantages of DigiLocker. 4

OR

Compare E-business and E-commerce on four points.

Part - D

4. All parts are **compulsory**. Each question carries 6 marks. 6x2=12

(i) Read the case given below and answer the following questions :

The future of computers looks promising with developments in Artificial Intelligence (AI), Quantum Computing, and Cloud Computing. Computers will become faster, smaller, and more powerful. They may be able to understand human language better and even predict outcomes. In coming years, computers will make education, healthcare, and business more efficient. However, security and privacy will remain major challenges.

(1) Which sector is NOT mentioned as becoming more efficient due to future computers ? 1

(A) Education (B) Healthcare
(C) Business (D) Sports

(2) Which feature will help future computers understand human language better ? 1

(A) Cloud Computing (B) Artificial Intelligence
(C) Manual Input (D) Mechanical Processing

(3) Which two fields will improve with computers ? 1

(A) Education and Healthcare (B) Toys and Sports
(C) Agriculture and Manual Work (D) None of these

(4) What is one major challenge of computers ? 1

(A) Security and Privacy (B) Entertainment
(C) Accuracy (D) Power supply

(5) Which of the following is a future technology of computers ? 1

(A) Quantum Computing (B) Abacus
(C) Typewriter (D) Mechanical calculator

(6) In future computers will be : 1

(A) Faster (B) Smaller
(C) Both (A) and (B) (D) Less powerful

(ii) Read the case given below and answer the following questions :

A fashion brand, Ajio, launched an e-marketing campaign during a festive season. It used social media ads, email promotions, and influencer marketing to reach customers. The campaign highlighted the 5 Ps of E-Marketing - Product, Price, Place, Promotion, and Personalization. Customers could explore products online, enjoy festive discounts, and get home delivery. E-marketing helped Ajio to reach a larger audience at lower costs compared to traditional marketing.

(1) Which of the following best describes the role of influencer marketing in Ajio's campaign ? 1

(A) To improve logistics
(B) To reach and engage more customers
(C) To manage inventory
(D) To increase shipping speed

(2) Which element of E-Marketing deals with offering discounts and festive offers ? 1

(A) Price (B) Promotion

(C) Place (D) Product

(3) Which of the following platforms is commonly used for E-marketing ? 1

(A) Radio only (B) Village fairs

(C) Wall posters (D) Social media

(4) Which of the following features facilitate customers to shop from their homes during the campaign ? 1

(A) Personalization (B) Home delivery

(C) Price cuts (D) Physical stores

(5) Which of the following is NOT one of the 5 Ps of E-Marketing ? 1

(A) Product (B) Price

(C) Personalization (D) Pollution

(6) Which marketing approach is more cost-effective according to the case ? 1

(A) Traditional marketing (B) E-marketing

(C) Door-to-door marketing (D) None of these

Part - E

5. **All parts are compulsory. Each question carries 6 marks.** **6x2=12**

(i) Discuss any six legal issues involved in E-business in India. **6**

OR

Write any six limitations of internet.

(ii) Discuss any six security issues in e-trading securities. **6**

OR

Write in detail about the status and scope of E-banking in India.